

Posudek disertační práce

Anna Hamrlová

Nástěnná malba v městském prostředí 16. a počátku 17. století na pomezí Čech a Moravy

KTF UK – Ústav dějin křesťanského umění

Praha 2019

vedoucí práce doc. PhDr. Martin Zlatohlávek Ph.D.

337 s. (254 s. textu), 180 obr. příloh

Disertační práce Anny Hamrlové si klade za cíl, popsat nástěnné malby, vzniklé v městském prostředí na českomoravském pomezí („Horácku“) v 16. a 17. století. Činí tak jednak za pomoci syntetického uchopení svého tématu (oddíly: 1. Historické dění na pomezí Čech a Moravy, 2. Náboženská situace, 3. Nástin výtvarné teorie nástěnné malby, 4. Městské domy, 5. Východisko sakrálních interiérů a 6. Náměty a předlohy nástěnných maleb), jednak formou výtečně zpracovaného katalogu (oddíl 7.: Městské domy a Sakrální architektura). Důležitým „doplňkem“, či spíše organickou součástí její práce je pak i bohatá příloha čítající na 180 obrazových příloh, jednak ilustrujících vlastní zkoumaný materiál, jednak činící odkaz k jeho vzorům a možným inspiracím.

Ikonografický materiál vzniklý v městském prostředí na našem území v době reformace je dosud torzovitě znám hlavně z řady studií Kateřiny Horníčkové. Její přístup však ovlivňuje především snaha podchytit znaky, které sloužily v reformační době k náboženské identifikaci městské komunity; chybí jim proto celkový kontext. V četných pracích Ondřeje Jakubce, jež se věnují funerálním památkám, pak celkový kontext sice nechybí, je však vztažen zase jen k úzkému segmentu dochovaného materiálu, který může reprezentovat městskou komunitu pouze s určitou rezervou. Práce Anny Hamrlové svým povšechným záběrem je proto nyní nadějnou cestou, jak na základě uchopení konkrétního ikonografického materiálu v jeho plnosti nejen popsat dochovaný materiál v reformačním kontextu doby a vyhlížet k jeho vzorům a inspiracím, ale také přispět k poznání konfesijních postojů jednotlivých městských komunit na našem území.

Geografický prostor, jemuž se autorka disertační práce věnuje, je dle mého zvolen výborně. Nečiní totiž „tradiční“ rozdíl mezi jazykově českými a německými oblastmi, stejně jako mezi oblastmi spadajícími pod církve pod jednu (římskou) a pod obojí (utrakvistickou, luterskou

apod.). Svým záběrem je pak zvolený prostor natolik malý, aby jej bylo možné přesně uchopit, avšak na druhou stranu je dostatečně velký na to, aby jeho zkoumání mohlo přinést soudy obecnější a současně být příkladem zástupným. Konkrétně se autorka věnuje lokalitám: Jihlava, Německý (Havlíčkův) Brod, Pelhřimov, Pacov, Kamenice nad Lipou, Božejov, Dolní Krupá, Ledec nad Sázavou a Telč. Pro výzdobu městských domů excerpuje autorka dochovaný materiál z Havlíčkova Brodu, Jihlavy (!), Polné a Telče. Výzdobu sakrálních prostor zpracovává na základě materiálu z Božejova, Dolní Krupé, Havlíčkova Brodu, Jihlavy, Kamenice nad Lipou, Ledce nad Sázavou, Pacova a Pelhřimova.

Rovněž uvedený časový záběr práce je autorkou vhodně zvolen. Zabírá totiž období celého 16. století a počátku 17. století. Na jedné straně je tak faktickým mezníkem evropská reformace, která zasahuje dané území od dvacátých let 16. století, na straně druhé bělohorské období, resp. rok 1620, ačkoli i ten je na mnoha místech věcně překročen.

První dvě kapitoly práce, nutné pro další výklad, avšak v tomto případě asi nejproblematictější, jsou věnovány historii a především náboženské situaci na daném území a v dané době. Autorka zde prozrazuje svou jen velmi mlhavou představu o reformačním období a nevyzná se v základních pojmech (např. na s. 37 traktovaná otázka liturgického jazyka; na s. 46 je zcela chybná, ba nesmyslná věta: „Luterští kněží se posléze od utrakvistů a katolíků odklonili, odstranili obrazy a sochy z chrámu a nesloužili mše, pouze epištolu a evangelium.“; na mnoha místech zaměňování výrazu „reformační“ a „reformovaný“ aj.). Navíc zde uvádí celou řadu (převzatých?) omylů (s. 22: Benedikt z Nedožer nebyl autorem první české gramatiky; s. 39: Speratus je Pavel ne Jan; s. 40: jde o „pikarty“, ne „pikardy“; s. 42 a 46: sekta mikulášenců nemá nic společného s táborským seniorem Mikulášem z Pelhřimova; s. 43: Izaiáš Vodňanský je „Camillus“, ne „Comillus“; s. 47: Beneš Optát není autorem prvního překladu NZ apod.). A bohužel nemá ani přehled o relevantní literatuře (např. na s. 36–37 jsou v souvislosti s bádáním o Jednotě bratrské uváděny na prvním místě naprosto marginální práce vedle prací zásadních; na jiných místech jí zase chybí odkaz na relevantní edici Josef Hrdlička – Jiří Just – Petr Zemek, *Evangelické církevní řády pro šlechtická panství v Čechách a na Moravě 1520–1620*, České Budějovice 2017).

Zmíněné slabiny a nedostatky prvních dvou zmíněných oddílů se sice přelévají i do dalšího textu práce, u dalších kapitol, zaměřených již na konkrétně shledaný materiál však již jiné zásadní chyby nenalzáme. Autorka v 3. oddílu krátce pojednává o výtvarné teorii nástěnné malby v Itálii a v německých zemích. Poté v 4. kapitole charakterizuje typy výtvarné výzdoby

exteriérů a interiérů měšťanských domů v Itálii, Německu a na daném území českomoravského pomezí (vzhledem k dochovanému materiálu jde především o Jihlavu – srov. s. 67). 5. kapitola je cele věnována interiérům sakrálním a jejich typologii s přihlédnutím k možným převážně německým vzorům. Další 6. oddíl se poté věnuje námětům a předlohám nástěnných maleb v prostředí měšťanském i sakrálním. A celé téma dochází svého shrnutí v připojeném závěru.

Jak bylo řečeno, také oddíly 3–6 trpí nedostatky nejvíce tam, kde se autorka dostává na tenký led teologické či obecně církevně-dějinné argumentace. Pomineme-li již pověděné, lze uvést např. na s. 70 „podivný“ výklad o tom, jak odvodit luterské zakotvení konkrétního měšťana ze zcela konkrétního „ekumenického“ biblického citátu; na s. 80 popis role Lutherovy bible, kterou by bylo třeba odlišit od biblických ilustrací, samostatně vydávaných a zde traktovaných; na s. 82 je sporná charakteristika výmalby empore „jako jeden ze znaků evangelického umění“; na s. 85 je uvedena interpretace základních teologických ctností jakožto produktu „platonsko-stoického myšlení“, ačkoli jde o aluzi biblického textu od apoštola Pavla; na s. 96: zobrazení Panny Marie jako „nečekané“ v nekatolickém prostředí, na s. 107: zobrazení Ukřižování jako rekatolizační téma a na s. 126: sloučení starozákonních motivů s „novozákonními“ díly Albrechta Dürera apod.

Sedmý oddíl, nadepsaný autorkou jako Katalog, považuji v rámci celé práce za nejvíce zdařilý, pramenně dobře ukotvený a až na výjimky postrádající chybné církevně-dějinné interpretace. Možná by bylo vhodnější jej předsadit předchozím oddílům, které s jeho materiálem pracují, ale není to nutné. Doplnkem katalogu lze pak svým způsobem nazvat i následnou obrazovou přílohu. Veškerý zde sebraný materiál má jistě potenci být užitečnou pomůckou dalšímu bádání, zároveň může být vzorem podobných počínů v jiných lokalitách.

Celkové hodnocení:

Disertační práce Anny Hamrlové je prací rozporuplnou. Na jedné straně prokazuje skvělou autorčinu znalost sebraného materiálu, její schopnost s materiálem pracovat a představit jej na vědecké úrovni odborné veřejnosti. Na druhou stranu práci poznamenala neschopnost autorky proniknout do církevně-dějinné, převážně reformační problematiky, která z nashromážděného a v rámci dějin umění dobře uchopeného a interpretovaného materiálu činí zátěž pro další bádání.

Práci proto s ohledem na řečené hodnotím jako **uspokojivou (D)**

V Praze dne 3. září 2019

doc. Ota Halama Th.D.
katedra církevních dějin
ETF UK